

Ks. Ginter Dzierżon

ORCID: 0000-0002-5116-959X

UKSW – Warszawa

Powody zmian zapisów kanonów w I księdze *Normy ogólne* i w materialnym prawie małżeńskim Kodeksu prawa kanonicznego wprowadzonych na mocy motu proprio *De concordia inter Codices*

Słowa kluczowe: I księga *Normy ogólne*, Kodeks prawa kanonicznego z 1983 roku, Kodeks kanonów Kościołów wschodnich, Kościół *sui iuris*, małżeństwo kanoniczne, materialne prawo małżeńskie, motu proprio *De concordia inter Codices*

Keywords: Book I *General Norms*, Code of Canon Law of 1983, Code of Canon Law of the Eastern Churches, Church *sui iuris*, canonical marriage, material marital law, motu proprio *De concordia inter Codices*

31 maja 2016 roku papież Franciszek wydał motu proprio *De concordia inter Codices*, na mocy którego zostały zmienione brzmienia niektórych kanonów obowiązującego Kodeksu prawa kanonicznego¹. Jak pisze autor we *Wprowadzeniu*, głównym celem opublikowanego aktu prawnego jest harmonizacja zapisów normatywnych występujących w Kodeksie prawa kanonicznego z 1983 roku² oraz w Kodeksie kanonów Kościołów wschodnich z 1990 roku³.

---

¹ Franciscus, *Motu proprio De Concordia inter Codices – 31.05.2016*, https://www.vatican.va/content/Francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20160531_de-concordia-inter-codices.html (dostęp: 2 sierpnia 2018) [dalej: DCIC].

² *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus – 25.01.1983*, „Acta Apostolicae Sedis” 1983, pars II, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej: KPK].

³ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus – 18.10.1990*, „Acta Apostolicae Sedis” 1990, s. 1045–1363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002 [dalej: KKKW].

Należy zauważyć, iż harmonizacja tekstów legislacyjnych może się odbyć na dwa sposoby: albo modyfikacji ulegają oba teksty i w efekcie powstaje jeden nowy, albo modyfikuje się jeden tekst, ponieważ substancjalnie – choć nie literalnie – przystaje on do drugiego. W motu proprio zastosowano to drugie rozwiązanie, dostosowując zapisy łacińskiego Kodeksu z 1983 roku do zapisów Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich z 1990 roku⁴. Tym sposobem wprowadzono regulacje paralelne do KKKW⁵.

W przedłożeniu tym przedmiotem zainteresowania staną się dwa obszary zmian papieskiego dokumentu: *Normy ogólne* oraz materialne prawo małżeńskie.

1. I księga Kodeksu prawa kanonicznego *Normy ogólne*

Gdy idzie o I księgę Kodeksu prawa kanonicznego *Normy ogólne*, to ustawodawca w art. 1–2 DCIC zmodyfikował zapisy kan. 111–112 KPK dotyczące kwestii przynależności wiernego do Kościoła łacińskiego lub innego Kościoła *sui iuris*. W tym obszarze zagadnień należałoby wyróżnić następujące wątki tematyczne: problem zastąpienia terminu *Ecclesia ritualis sui iuris* terminem *Ecclesia sui iuris* (art. 1–2 DCIC), kwestię przynależności kościelnej dziecka w przypadku zawierania małżeństw mieszanych (art. 1 § 2 DCIC) oraz tematykę skuteczności prawnej przejścia do innego Kościoła *sui iuris* (art. 2 § 3 DCIC).

1.1. Zastąpienie terminu *Ecclesia ritualis sui iuris* terminem *Ecclesia sui iuris* (art. 1–2 DCIC)

Zasadnicza zmiana wprowadzona w art. 1–2 DCIC (kan. 111–112 KPK) wiąże się z zastąpieniem we wszystkich zapisach normatywnych kanonów określenia *Ecclesia ritualis* określeniem *Ecclesia sui iuris*. Tym sposobem w legislacji łacińskiej skorelowano terminologię z tą, która występuje w rozdziale I tytułu II KKKW *Przynależność do Kościoła sui iuris* (kan. 29–38).

Kanoniści, badając problem terminologii występującej w KPK, zwracali uwagę, że pojęcie *ritus* funkcjonujące w tym zbiorze nie jest jednoznaczne. Analizując tę kwestię, Natale Loda wymieniła jego trzy znaczenia: liturgiczne,

⁴ Por. F. Catozzella, *Le modifiche di forma canonica del matrimonio introdotte dal motu proprio De concordia inter Codices*, „Stato, Chiese e pluralismo confessionale” 2017, nr 6, s. 6.

⁵ Tamże, s. 7.

w sensie *coetus fidelium* oraz prawno-eklezjologiczne⁶. Elmar Güthoff z kolei spostrzegł, że w tej kodyfikacji w większości norm termin „ryt” odnosi się do Kościoła jako instytucji⁷.

Pomimo podjęcia ogromnego wysiłku na rzecz zharmonizowania terminologii w kodyfikacjach łacińskiej i wschodniej konsultorzy w czasie prac nad KKKW odstąpili od zwrotu *Ecclesia ritualis sui iuris*, tłumacząc, że nazwa ta nie oddaje w sposób właściwy charakteru Kościołów wschodnich. Podkreślali oni, iż wiele Kościołów wschodnich ma ten sam ryt⁸. Stąd też w KKKW wprowadzono nazwę bardziej adekwatną – „Kościół *sui iuris*” (*Ecclesia sui iuris*). W kan. 27 KKKW Kościół ten zdefiniowano jako „Wspólnotę chrześcijan powiązaną hierarchią według prawa, którą jako *sui iuris* wyrażnie lub milcząco uznała najwyższa władza Kościoła”. Według kanonistów, o takim sposobie ujęcia w głównej mierze zdecydowało kryterium eklezjologiczne⁹. Komentując tę regulację, Dimitros Salachas napisał, że chodzi o Kościół prawa własnego (*Chiesa di diritto proprio*). Ustosunkowując się do tej definicji legalnej, zwrócił uwagę, że nie pojawił się w niej termin *ritus*, ponieważ odnosi się ona do osoby; ta sama w sobie zaś nie implikuje kategorii rytu. Popierając to twierdzenie, w swej argumentacji nawiązał do kwestii statusu osoby fizycznej, która nabywa osobowość w kanonicznym porządku prawnym niezależnie od rytu¹⁰.

Należy jeszcze zauważyć, iż w legislacji wschodniej pojęcie „ryt” w sensie obrządku zostało określone w kan. 28 § 1 KKKW jako dziedzictwo liturgiczne, teologiczne, duchowe i dyscyplinarne wyodrębnione przez kulturę i okoliczności historyczne narodów, wyrażające się w przeżywaniu wiary właściwym dla każdego Kościoła *sui iuris*¹¹. Interpretując tę regulację, Salachas trafnie spostrzegł, że definicja ta, w przeciwieństwie do poprzedniej, nie ma charakteru prawnego, ale deskryptywny¹². *Ritus* w tym wypadku pojmowany jest bowiem

⁶ Por. N. Loda, *Rito*, w: *Diccionario general de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. 7, Pamplona 2012, s. 43.

⁷ Por. E. Güthoff, *Rito*, w: *Diccionario enciclopédico de Derecho Canónico*, red. S. Haering, H. Schmitz, tłum. H. Bernet, Barcelona 2008, s. 743.

⁸ Por. H. Pree, *Allgemeine Normen*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 1, red. K. Lüdicke, Essen 1985, ad. 111, 4.

⁹ Por. P. Skonieczny, *Przynależność do Kościoła łacińskiego. Komentarz prawnoporównawczy do kan. 111 i kan. 122 CIC, zmienionych przez motu proprio papieża Franciszka De concordia inter Codices*, „*Annales Canonici*” 13 (2017), s. 252; J. Dvořáček, *Komentář k motu proprio De concordia inter Codices*, „*Revue Církevního Práva*” 23 (2017), nr 1, s. 30.

¹⁰ Por. D. Salachas, *Commento al can. 27 CCCO*, w: *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, red. P.V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 37–38.

¹¹ Por. U. Nowicka, *Obrządek*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*, t. 2, red. G. Leszczyński, Warszawa 2014, s. 138.

¹² Por. D. Salachas, *Commento al can. 27 CCCO*, dz. cyt., s. 38.

jako dziedzictwo, nie zaś jako osoba prawna ze swymi prawami i obowiązkami, którą jest Kościół *sui iuris*¹³.

Konkludując, należy stwierdzić, że pod wpływem ukazanych racji ustawodawca, dążąc do zharmonizowania terminologicznego w art. 1–2 DCIC, posłużył się nazwą „Kościół *sui iuris*”, zastępując funkcjonujący w kan. 111–112 KPK mniej adekwatny do rozwiązań systemowych termin *Ecclesia ritualis sui iuris*. Należy jednocześnie zauważyć, że w legislacji łacińskiej termin „Kościół *sui iuris*” nie został zdefiniowany, dlatego też należy odnieść się do definicji ujętej w kan. 27–28 KKKW¹⁴.

1.2. Przynależność kościelna dziecka w przypadku zawierania małżeństw mieszanych (art. 1 § 2 DCIC)

W strukturę kan. 111 KPK prawodawca wprowadził nowy paragraf 2 regulujący przynależność dziecka w sytuacji, gdy jedna ze stron związku małżeńskiego jest katolikiem. Art. 1 § 2 DCIC ma następujące brzmienie: „Jeżeli zaś tylko jedno z rodziców jest katolikiem, zostaje włączony do Kościoła, do którego należy rodzic, który jest katolikiem”.

Rozpoczynając analizę tego zapisu, na wstępie należy stwierdzić, iż w artykule tym ustawodawca posługuje się terminem „katolik” w sensie kanonicznym, oznaczającym przynależność wiernego do Kościoła katolickiego¹⁵. Trzeba przy tym spostrzec, że pomimo tego, iż art. 1 § 2 DCIC występuje w KPK, to jednak z jego brzmienia wynika, że pojęcie „katolik” odnosi się nie tylko do wiernych łacinników, ale również do wiernych katolickich Kościołów wschodnich. Twierdzenie to znajduje umocowanie w normatywnym zwrocie *Ecclesiae ad quam hinc parens catholicus pertinet adscribitur*. Pragnę też zauważyć, iż pojęcia „katolik” używa również prawodawca w legislacji wschodniej w regulacjach dotyczących małżeństw mieszanych (kan. 813–814 KKKW).

Kontynuując te rozważania, trzeba dodać, że zasada ujęta w art. 1 § 2 DCIC odnosi się do małżeństw mieszanych, a więc do związków zawieranych pomiędzy katolikiem oraz akatolikiem ochrzczonym lub nieochrzczonym (kan. 1086 § 1; 1124 KPK). Należy też zwrócić uwagę, iż hipoteza ujęta w art. 1 § 2 DCIC nie została skodyfikowana w legislacji zachodniej. A więc w tym przypadku wystąpiła luka prawna. Ustalenie w tej materii zawarto jednak w kan. 29 § 1 KKKW:

¹³ Por. tenże, *Commento al can. 28 CCCO*, w: *Commento al Codice...*, dz. cyt., s. 40.

¹⁴ Por. C. Redaelli, *Commento al can. 111 CIC*, w: *Codice di Diritto Canonico commentato*, red. Redazione di *Quaderni di diritto ecclesiale*, Milano 2017⁴, s. 158.

¹⁵ Por. M. Hauke, *Catolicidad de la Iglesia*, w: *Diccionario general...*, dz. cyt., t. 1, s. 944–945.

Dziecko, które nie ukończyło czternastu lat życia, przez chrzest nabywa przynależność do Kościoła *sui iuris*, do którego należy jego ojciec katolik, jeśli zaś tylko matka jest katoliczką lub jeśli oboje zgodnie dobrowolnie o to proszą, dziecko nabywa przynależność do tego Kościoła *sui iuris*, do którego należy jego matka, z zachowaniem prawa partykularnego zatwierdzonego przez Stolicę Apostolską.

Dlatego też w celu uzupełnienia tej luki w porządku łacińskim posiłkowano się przytoczoną regulacją.

Interpretując kan. 29 § 1 KKKW, komentatorzy są zgodni co do tego, iż w przypadku małżeństwa mieszanego dziecko ochrzczone przynależy do Kościoła *sui iuris* ojca lub matki katolika¹⁶. Nawiązując do tej dyspozycji, Krzysztof Nitkiewicz stwierdził, że takie zasady obowiązują również w praktyce Kongregacji do spraw Kościołów Wschodnich¹⁷. Według Salachasa, rozwiązanie to pozostaje w ścisłym związku z wymogiem określonym w kan. 814, n. 1 KKKW dotyczącym zobowiązania strony katolickiej do ochrzczenia i wychowania potomstwa w Kościele katolickim¹⁸. Oceniając nowy zapis kanonu, Piotr Skonieczny napisał: „Brzmienie nowego § kan. 111 CIC/2016 jest jasne i o wiele lepiej sformułowane niż regulacja wschodnia w tym przedmiocie”¹⁹.

1.3. Skuteczność prawna przejścia do innego Kościoła *sui iuris* (art. 2 § 3 DCIC)

W art. 2 DCIC odnoszącym się do kan. 112 KPK ustawodawca wprowadził nowy paragraf 3 o następującej treści:

Każde przejście do innego Kościoła *sui iuris* osiąga swój skutek z chwilą złożenia oświadczenia wobec ordynariusza miejsca tego Kościoła albo wobec własnego proboszcza lub delegowanego przez jednego z nich kapłana i dwóch świadków, chyba że reskrypt Stolicy Apostolskiej stanowiłby inaczej; winno być także odnotowane w księdze ochrzczonych.

Ustalenia zawarte w tym artykule korespondują z wytycznymi ujętymi w kan. 36–37 KKKW. Zasadnicze zdanie nowej regulacji, pominiawszy nazewnictwo autorytetu sprawującego wykonawczą władzę rządu („Hierar-

¹⁶ Por. D. Salachas, *Commento al can. 29 CCCO*, w: *Commento al Codice...*, dz. cyt., s. 43; K. Nitkiewicz, *Chrzest dziecka w małżeństwie mieszanym*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2007, nr 2, s. 73; U. Nowicka, *Przynależność wiernych do Kościoła według KKKW i KPK*, „Prawo Kanoniczne” 2010, nr 1–2, s. 279.

¹⁷ Por. K. Nitkiewicz, *Chrzest dziecka...*, dz. cyt., s. 73.

¹⁸ Por. D. Salachas, *Commento al can. 29 CCCO*, dz. cyt., s. 43.

¹⁹ Por. P. Skonieczny, *Przynależność do Kościoła łacińskiego*, dz. cyt., s. 262.

cha miejsca”), jest identyczne z tym, które zostało skodyfikowane w kan. 36 KKKW; kwestia zapisania tego faktu w księdze ochrzczonych została szerzej ujęta w kan. 37 KKKW.

Komentując kan. 36–37 KKKW, Salachas trafnie zauważył, że taka regulacja nie występowała dotąd w kodyfikacji łacińskiej. W jego opinii, kanony te powinny służyć uzupełnieniu istniejącej luki w porządku łacińskim²⁰. Poprzez wprowadzenie zapisu art. 2 § 3 DCIC została ona zniwelowana.

2. Materialne prawo małżeńskie

Ze wstępnej lektury DCIC wynika, iż punktem wyjścia do dokonania zmian stała się niejednoznaczność zapisu kan. 1127 § 1 KPK, dotyczącego warunków asystowania przy zawieraniu małżeństwa przez katolików ze stroną niekatolicką obrządku wschodniego. Modyfikacja treści tej regulacji siłą rzeczy pociągnęła za sobą zmiany w treści innych kanonów dotyczących formy kanonicznej, mianowicie: kan. 1108 KPK (art. 6 DCIC), kan. 1111 KPK (art. 8 DCIC) oraz kan. 1112 KPK (art. 9 DCIC).

Poza tym w art. 10 DCIC prawodawca dołączył do kan. 1116 KPK, odnoszącego się do kwestii zawierania małżeństwa w formie nadzwyczajnej, nowy paragraf 3.

2.1. Niejednoznaczność zapisu kan. 1127 § 1 KPK (art. 11 DCIC)

Prawodawca w kan. 1127 § 1 KPK co do formy zawarcia małżeństwa wprowadził odmienne ustalenia w odniesieniu do małżeństw mieszanych zawieranych przez katolików łacińskich z akatolikami obrządku wschodniego oraz z innymi ochrzczonymi akatolikami. Należy przypomnieć, że w związkach z wiernymi obrządku wschodniego forma kanoniczna jest wymagana jedynie do godziwości; udział świętego szafarza natomiast jest obligatoryjny do ważności.

W interpretacji 1127 § 1 KPK nie występuje zgodność opinii pomiędzy komentatorami łacińskimi a wschodnimi w kwestii tego, kto może pełnić funkcję świętego szafarza. Pierwsi z nich, biorąc pod uwagę dyspozycję kan. 1108 § 1 KPK, nie wykluczają, iż małżeństwo w konfiguracji, o której traktuje kan. 1127 § 1 KPK, mogłoby być również zawierane przed diakonem²¹; co więcej, nieliczni autorzy opowiadają się nawet za możliwością delegacji władzy w warunkach

²⁰ Por. D. Salachas, *Commento al can. 36–37 CCCO*, w: *Commento al Codice...*, dz. cyt., s. 50.

²¹ Por. F. Bersini, *Il diritto canonico matrimoniale*, Torino 1994, s. 187; J.J. García Faílde, *La nulidad matrimonial*, hoy, Salamanca 1999, s. 334. Szerzej na ten temat zob. T. Jakubiak,

zwyczajnych wiernemu świeckiemu²², na co kategorycznie nie ma przyzwolenia w doktrynie wschodniej, ponieważ akcentuje się w niej w sposób szczególny konieczność błogosławienia małżeństwa przez kapłana²³. Tłumacząc tę kwestię, Joseph Prader skonstatował, iż w prawie wschodnim nie do pomyslenia jest sytuacja, w której małżeństwo mogłoby być celebrowane bez obecności ordynariusza miejsca lub proboszcza²⁴.

Występująca w doktrynie niezgodność poglądów kanonistów sprawiła, że prawodawca w art. 11 DCIC zwrot *interventus ministri sacri* zdecydował się zastąpić zwrotem *l'intervento di un sacerdote*. Analizując ten zapis, pragnę najpierw spostrzec, iż łacińskie słowo *interventus* zostało przetłumaczone na język polski jako „udział”; w moim przekonaniu, słowo to nie oddaje jednak w pełni myśli ustawodawcy. Według *Słownika języka polskiego*, jednym ze znaczeń słowa „udział” jest „uczestnictwo w czymś”²⁵; jednym zaś z desygnatów normatywnego terminu *interventus* jest „orędownictwo, wstawiennictwo”²⁶. To ostatecznie znaczenie ma wymiar dynamiczny, nie zaś pasywny. Dlatego też włoskie wyrażenie *l'intervento di un sacerdote* należałoby przetłumaczyć jako „interwencja kapłana”.

Wprowadzona w art. 11 DCIC modyfikacja treści kan. 1127 § 1 KPK kończy więc spór doktrynalny dotyczący podmiotu uprawnionego do błogosławienia w konfiguracji określonej w kan. 1127 § 1 KPK; pośrednio kończy także spór w kwestii ważności tego typu małżeństw. Zatem związków z wiernymi wschodnimi, o których traktuje kan. 1127 § 1 KPK, obecnie nie może błogosławić diakon. Modyfikacja treści tego kanonu spełnia więc postulaty wyrażone w numerze 18 soborowego Dekretu o ekumenizmie oraz w trakcie

---

Początki prawa regulującego możliwość asystowania diakona przy zawarciu małżeństwa w zwykłych warunkach, „Studia Bobolanum” 3 (2015), s. 171–187.

²² Por. V. Pospishil, *Eastern Catholic Marriage Law*, Brooklyn 1991, s. 372.

²³ Por. K. Nitkiewicz, *Katolickie Kościoły Wschodnie*, Sandomierz 2014, s. 89–90; N. Durà, T. Petrescu, *Institution of the Family according the Teaching of the Orthodox Church*, „Eccumeny and Law” 2014, t. 2, s. 120.

²⁴ Por. J. Prader, *La forma del celebrazione del matrimonio*, w: *Il matrimonio nel Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, Città del Vaticano 1994, s. 298; G. Kadziach, *Il ministro del sacramento del matrimonio nella tradizione e nel diritto canonico latino e orientale*, Roma 1997, s. 219.

²⁵ Por. *Udział*, w: *Słownik języka polskiego*, opr. L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, L. Wiśniakowska, Warszawa 2014, s. 1080.

²⁶ Por. *Interventus*, w: A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, s. 355; *Interventus*, w: J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997, s. 519.

prac kodyfikacyjnych²⁷, aby poprzez wprowadzenie odpowiednich rozwiązań unikać nieważności zawieranych małżeństw mieszanych²⁸.

2.2. Następstwa zmiany zapisu kan. 1127 § 1 KPK

Wprowadzenie zmian w kan. 1127 § 1 KPK z natury rzeczy wymusiło kolejne zmiany w treści kilku innych kanonów dotyczących kanonicznej formy zawarcia małżeństwa. W DCIC zmodyfikowano zapisy kan. 1108 KPK (art. 6), kan. 1111 KPK (art. 8) oraz kan. 1112 KPK (art. 9). Przy tym trzeba podkreślić, iż w tym wypadku znaczenie kluczowe ma wprowadzenie do art. 6 DCIC nowego paragrafu 3, który stał się częścią kan. 1108 KPK.

2.2.1. Kapłan asystujący przy zawieraniu małżeństwa mieszanego (art. 6 DCIC)

Jak nadmieniono, prawodawca w art. 6 DCIC zmienił zapis kan. 1108 KPK, dodając paragraf trzeci o następującym brzmieniu: „Tylko kapłan asystuje ważnie przy zawieraniu małżeństwa dwóch stron wschodnich lub małżeństwa zawieranego pomiędzy stroną katolicką łacińską i katolicką wschodnią lub niekatolicką wschodnią”.

Prezentując tę kwestię, najpierw należy stwierdzić, że modyfikacja, o której mowa, łączy się z tą, którą wprowadzono w treści art. 11 DCIC. Wiąże się ona z funkcjonującą w tradycji Kościołów wschodnich instytucją rytu świętego. Z badań przeprowadzonych przez Pradera wynika, że od VIII wieku istniał na Wschodzie wymóg rytu liturgicznego. W XII wieku, głównie pod wpływem poglądów teologów greckich, ukształtowała się doktryna, zgodnie z którą istota sakramentu małżeństwa wyraża się w błogosławieństwie kapłańskim. Kapłan jest więc szafarzem sakramentu małżeństwa²⁹.

Należy dodać, że obecnie wymóg konieczności świętego obrzędu w Kościołach wschodnich wynika z założenia, iż przepisy o formie kanonicznej

²⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Relatio complectens synthesim animadversionum ab. Em. mis Patribus Commissionis ad novissimum Schema Codicis Iuris Canonici exhibitarum, cum responsionibus a Secretaria et Consultoribus datis*, Typis Polyglotis Vaticanis 1981, s. 261; M. Ortiz, *La suppleza della facoltà per assistere al matrimonio e la funzione della forma al servizio dello ius connubii*, w: *Ius et matrimonium*, red. H. Franceschi, M. Ortiz, Roma 2015, s. 46.

²⁸ Por. J. Fornés, *La forma en el matrimonio de un católico con acatólico*, w: *Forma jurídica y matrimonio canónico*, red. R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1998, s. 77; F. Aznar Gil, *Derecho matrimonial canónico*, t. 3, Salamanca 2003, s. 99.

²⁹ Por. J. Prader, *La forma...*, dz. cyt., s. 286; H. Stawniak, *Modyfikacje przepisów dotyczących formy zawarcia małżeństwa wprowadzone przez papieża Franciszka*, w: *Chrzest i małżeństwo – harmonizacja ustawodawstwa*, red. H. Stawniak, R. Kamiński, Warszawa 2018, s. 94.

pozostają w ścisłym związku z przepisami o formie liturgicznej; ta ostatnia bowiem w warunkach zwyczajnych jest obligatoryjna³⁰. Istotnym komponentem formy liturgicznej jest obrzęd ukoronowania. Jak pisze Grzegorz Kadzioch, w księgach liturgicznych jest on uznawany za element istotny sakramentu małżeństwa. Autor ten wykazał, że od czasów wczesnochrześcijańskich był on sprawowany w czasie Eucharystii, dlatego też konieczny był udział kapłana³¹. Według Kadziocha, ryt święty nie jest obrzędem pozostającym w relacji zewnętrznej do formy kanonicznej, ale jest elementem istotnym sakramentalności, wynikającym z woli Kościoła. Kapłan bowiem w tym porządku prawnym jest szafarzem sakramentu małżeństwa łącznie z nupturientami³².

W legislacji wschodniej wymóg nieodzowności błogosławieństwa kapłana został skodyfikowany w kan. 828 § 1 KKKW o następującym brzmieniu: „Tylko te małżeństwa są ważne, które są zawierane z zachowaniem świętego obrzędu wobec Hierarchy miejsca lub proboszcza miejsca, lub kapłana, który od jednego z nich otrzymał upoważnienie do błogosławienia małżeństw”³³.

Interpretując ten kanon, komentatorzy podkreślają, że uprawnieni do błogosławienia małżeństwa są jedynie prezbiterzy oraz biskupi; takich uprawnień nie mają natomiast diakoni³⁴. Zdaniem Pradera, ze źródeł kanonicznych wynika, iż w żadnym z Kościołów wschodnich małżeństwo nie jest błogosławione przez diakona³⁵. Zasada, o której mowa, została uwydatniona w kilku kanonach KKKW (kan. 302 § 2; 789; 828 §§ 1–2; 832; 834 § 2; 839; 840 § 1; 841 §§ 1 i 3)³⁶. W prawie wschodnim kompetentny autorytet nie może zatem delegować władzy do błogosławienia małżeństw diakonowi³⁷, a tym bardziej wiernemu świeckiemu³⁸.

Kontynuując te rozważania, należy dodać, iż w KKKW pojęcie „święty obrzęd” zostało określone w kan. 828 § 2 KKKW następująco: „Za święty uważany jest obrzęd z udziałem kapłana asystującego i błogosławiącego”. Z zapisem tym nie do końca koresponduje brzmienie kan. 1108 § 2 KPK, w którym

³⁰ Por. G. Kadzioch, *Il ministro...*, dz. cyt., s. 222.

³¹ Por. tamże.

³² Tamże, s. 236.

³³ Szerzej na temat znaczenia świętego rytu w Kościele prawosławnym zob. J. Stojanovic, *Interkonfessionelle Ehen. Die kirchenrechtliche und pastorale Praxis der Orthodoxen Kirche*, München 2013, s. 56.

³⁴ Por. H. Alwan, *Commento al can. 828 CCEO*, w: *Commento al Codice...*, dz. cyt., s. 707–708; G. Kadzioch, *Il ministro...*, dz. cyt., s. 219–220.

³⁵ Por. J. Prader, *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, Rome 2003, s. 226.

³⁶ Por. tenże, *La forma...*, dz. cyt., s. 298.

³⁷ Por. tamże.

³⁸ Por. G. Kadzioch, *Il ministro...*, dz. cyt., s. 222.

stwierdzono: „Za asystującego przy zawieraniu małżeństwa uważa się tylko tego, kto jest obecny i pyta nowożeńców, czy wyrażają zgodę i przyjmują ją w imieniu Kościoła”³⁹. Przy tym należy zauważyć, iż taki zapis interpretowany literalnie łącznie z paragrafem 1 tego kanonu nie wyklucza możliwości asystowania przy zawieraniu małżeństwa – również w odniesieniu do małżeństw mieszanych zawieranych przez wiernych wschodnich – przez diakona⁴⁰. Stąd też wielu kanonistów uważa, że diakon łaciński mógłby zostać delegowany do błogosławienia małżeństw zawieranych przez katolików wschodnich⁴¹.

Brak zgodności interpretacyjnej w kwestii szafarza sakramentu małżeństwa zawieranego pomiędzy katolikami łacińskimi oraz katolikami lub akatolikami wschodnimi sprawił, iż prawodawca w art. 6 DICIC zdecydował się na rozwiązanie, zgodnie z którym w takiej hipotezie asystującym może być wyłącznie kapłan, to znaczy prezbiter lub biskup⁴².

2.2.2. Zmiany wprowadzone w innych kanonach (art. 8 i 9 DCIC)

Dalszym następstwem zmian wprowadzonych w kan. 1127 § 1 KPK są modyfikacje brzmienia dwóch innych kanonów dotyczących formy kanonicznej, mianowicie kan. 1111 i 1112 KPK. W paragrafach pierwszych obu regulacji pojawiła się bowiem identyczna klauzula: „z zachowaniem tego, co zostało nakazane w kan. 1108 § 3 KPK” (*fermo restando quanto disposto dal can. 1108 § 3 CIC*). Oznacza to zatem, iż kompetentny autorytet w przypadku zawierania małżeństw w konfiguracji, o której traktuje DCIC, nie może delegować władzy ani na diakona, ani tym bardziej na osobę świecką.

2.2.3. Zmiany w zapisie kan. 1109 KPK (art. 7 DCIC)

Nieco inny charakter mają modyfikacje występujące w art. 7 DCIC, dotyczącym treści kan. 1109 KPK odnoszącego się do zakresu władzy ordynariusza miejsca i proboszcza. Prawodawca w art. 7 DCIC zrezygnował ze zwrotu *sit ritus latini* obecnego w kan. 1109 KPK, wprowadzając w to miejsce zwrot *sia ascritta alla Chiesa latina*.

³⁹ Zestawienie kanonów 1108 KPK i 828 KKKW: A. D’Auria, *Il matrimonio canonico nell’ordine della natura e della grazia*, Roma 2016, s. 302.

⁴⁰ Szerzej na ten temat zob. T. Jakubiak, *Diakon świadkiem urzędowym zawarcia małżeństwa w zwykłych warunkach według prawa obowiązującego od promulgacji Kodeksu z 1983 r.*, „Ius Matrimoniale” 27 (2016), nr 1, s. 45–74.

⁴¹ Por. J. Prader, *Il matrimonio...*, dz. cyt., s. 226.

⁴² Por. F. Catozzella, *Le modifiche...*, dz. cyt., s. 24.

Funkcjonujący w legislacji wschodniej normatywny zwrot *sit ritus latini* generował trudności interpretacyjne; ujmując rzecz bardziej precyzyjnie, chodziło o nupturientów przynależących do różnych Kościołów. W 1956 roku delegat apostolski Stanów Zjednoczonych sugerował Kongregacji do spraw Kościołów Wschodnich uchylenie tej klauzuli.

W odpowiedzi z 30 listopada 1956 roku Kongregacja stwierdziła, że ma świadomość sygnalizowanych trudności, jednocześnie zaznaczając, iż są one wyolbrzymione, ponieważ klauzula dotyczy wiernych wschodnich tylko w przypadku, gdy przynależą oni do prawnie erygowanej parafii⁴³. W tej hipotezie, jeśli mieli oni proboszcza własnego, wówczas inny ordynariusz miejsca, włączając w to autorytety Kościoła łacińskiego, nie mógł ważnie asystować przy zawieraniu małżeństwa⁴⁴.

Po promulgowaniu kan. 1109 KPK nadal pozostały niejasności. Dla przykładu, 16 czerwca 1983 roku Papieska Komisja dla Kodeksu Wschodniego udzieliła odpowiedzi arcybiskupowi Bombaju, który miał wątpliwości co do interpretacji kan. 1109 KPK. Stwierdzono w niej, że w przypadku braku hierarchii własnej dla wiernych wschodnich żyjących na terytorium indyjskiej archidiecezji podlegają oni autorytetowi łacińskiemu, który niezależnie od rytu był kompetentny do asystowania przy zawieraniu małżeństw⁴⁵.

W art. 7 DCIC posłużono się terminem „ryt” w znaczeniu prawno-ustrojowym, gdyż ustawodawca używa pojęcia „Kościół łaciński”⁴⁶. Zapis tego artykułu koresponduje ze zmianami nazewnictwa wprowadzonymi w art. 1–2 DCIC; te zaś są koherentne z terminologią występującą w kan. 29–30 KKKW.

3. Nowa regulacja w strukturze kan. 1116 KPK (art. 10 DCIC)

W art. 10 DCIC prawodawca do kan. 1116 KPK regulującego sprawę zawierania małżeństwa w formie nadzwyczajnej dołączył paragraf 3, stanowiąc, iż ordynariusz miejsca może udzielić jakiegokolwiek kapłanowi katolickiemu władzy do błogosławienia małżeństwa wiernych Kościołów wschodnich niepozostających w pełnej wspólności z Kościołem katolickim, którzy dobro-

⁴³ Por. Sacra Congregatio pro Ecclesiis Orientalibus, *Declaratio particularis ad Delegatum apostolicum in S.F.A.S. – 30.11.1956*, w: *Leges Ecclesiae*, red. X. Ochoa, t. 6, Romae 1987, n. 4617, kol. 7534; F. Catozzella, *Le modifiché...*, dz. cyt., s. 12.

⁴⁴ Por. F. Catozzella, *Le modifiché...*, dz. cyt., s. 12.

⁴⁵ Por. Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Orientali Recognoscendo, *Resposnum particulare – 16.06.1983*, w: *Leges Ecclesiae*, red. X. Ochoa, t. 5, Romae 1980, n. 4985, kol. 8650; F. Catozzella, *Le modifiché...*, dz. cyt., s. 13.

⁴⁶ Szerzej na ten temat zob. R. Sobański, *Komentarz do kan. 1 KPK*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 46.

wolnie o to proszą, jeśli nic nie stoi na przeszkodzie ważności i godziwości zawieranego związku.

Komentując tę regulację, na początku trzeba zaznaczyć, że jest ona nowa. Zawarta w niej dyspozycja pozostaje w pewnym związku z dyspozycją kan. 844 § 3 KPK, zgodnie z którym „Szafarze katolicki godziwie udzielają sakramentu pokuty, Eucharystii i namaszczenia chorych członkom Kościołów Wschodnich niemających pełnej wspólnoty z Kościołem katolickim, gdy sami o nie proszą”. Głównym źródłem tego kanonu są treści zawarte w numerze 14 soborowego Dekretu o ekumenizmie, w którym stwierdzono, iż „Kościoły Wschodu i Zachodu przez wiele wieków kroczyły swoimi własnymi drogami złączone jednak wspólnotą wiary i życia sakramentalnego” (DE 14). Prawdę tę uwydatniono jeszcze wyraźniej w art. 122 Dyrektorium ekumenicznego⁴⁷ w następującym twierdzeniu: „Między Kościołem katolickim a Kościołami wschodnimi istnieje zawsze bardzo ścisła łączność w dziedzinie wiary”⁴⁸. Trafnie zauważył Francesco Catozzella, że rozwiązanie przyjęte w tej regulacji dobrze przystaje do sytuacji panującej na terytoriach wschodnich, gdzie obecni są liczni wierni Kościołów niepozostających w pełnej łączności z Kościołem katolickim. Im to właśnie Kościół katolicki pragnie wyjść naprzeciw, oferując w szczególnych sytuacjach posługę pastoralną⁴⁹.

W końcowym zdaniu art. 10 DCIC ustawodawca obliguje kapłana błogosławiącego do powiadomienia o tym fakcie władzę kompetentną niekatolika zainteresowanego. Wydaje się, że zobowiązanie to *implicite* wynika z dyspozycji art. 125 Dyrektorium ekumenicznego, w którym podkreślono, iż przy udzielaniu sakramentów należy unikać wszelkiego prozelityzmu.

Zakończenie

Kończąc te rozważania, pragnę przytoczyć tytuł jednego z internetowych niemieckich artykułów: *Papst gleicht das lateinische und ostkirchlerecht an*, co należałoby przetłumaczyć: „Papież zrównał prawo łacińskie z prawem katolickich Kościołów wschodnich”⁵⁰. W pewnej mierze jest to prawda. Z przeprowa-

⁴⁷ Por. Papieska Rada do Spraw Jedności Chrześcijan, *Dyrektorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* – 25.03.1993, „Communio” 1994, nr 2, s. 57.

⁴⁸ Por. K. Lüdicke, *Heiligungsamt: Sakramente in allgemeinem*, w: *Münsterischer Kommentar*, dz. cyt., ad. 844, n. 1.

⁴⁹ Por. F. Catozzella, *Le modifiche...*, dz. cyt., s. 13.

⁵⁰ Por. *Papst gleicht das lateinische ans ostkirchlerecht an*, http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2016/09/15/papst_gleicht_das_lateinische_ans_ostkirchliche_kirchenrecht_an/de-1258209 (dostęp: 31 lipca 2018).

dzonych analiz wynika bowiem, że to z jednej strony niekoherencja pewnych rozwiązań systemowych, z drugiej zaś luki występujące w legislacji łacińskiej stały się głównym powodem zmian zainicjowanych przez papieża Franciszka w DCIC. Na marginesie należy dodać, iż dokument ten powstał jako efekt finalny prac Komisji Specjalnej, którą Ojciec święty powołał w tym celu 2 maja 2009 roku⁵¹. Pragnę zwrócić uwagę, iż wprowadzenie paralelnych regulacji w prawie łacińskim położy kres sporom kanonistów prowadzonym niejednokrotnie z pozycji ekskluzywizmu łacińskiego porządku prawnego w wielu prezentowanych kwestiach. W ten sposób zostały usunięte luki prawne występujące w legislacji łacińskiej.

Drugim powodem wprowadzonych zmian jest proces migracyjny współczesnej ludności, w tym również wiernych katolickich Kościołów wschodnich. Na mocy kan. 40 § 3 KKKW są oni zobowiązani do zachowania swojej dyscypliny wszędzie tam, gdzie się znajdują. Występująca dotąd w pewnych obszarach niejasność prawna utrudniałaby im funkcjonowanie w nowej rzeczywistości. Stąd też wprowadzenie zmian na mocy DCIC ma również walor pragmatyczny w sensie pastoralnym.

Bibliografia

Źródła

- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus* – 18.10.1990, „Acta Apostolicae Sedis” 1990, s. 1045–1363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, tłum. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus* – 25.01.1983, „Acta Apostolicae Sedis” 1983, pars II, s. 1–317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
- Franciscus, *Motu proprio De Concordia inter Codices* – 31.05.2016, https://www.vatican.va/content/Francesco/it/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-_20160531_de-concordia-inter-codices.html (dostęp: 2 sierpnia 2018).
- Papieska Rada do spraw Jedności Chrześcijan, *Dyktorium w sprawie realizacji zasad i norm dotyczących ekumenizmu* – 25.03.1993, „Communio” 1994, nr 2, s. 3–93.

⁵¹ Por. F. Coccopalmerio, *Gli obiettivi e le finalità del Convegno di Studio*, „Communicatio-nes” 43 (2010), s. 249. Szerzej na ten temat zob. T. Rozkrut, *Kontekst i zarys tematyki motu proprio De concordia inter Codices*, w: *Chrzest i małżeństwo – harmonizacja ustawodawstwa*, dz. cyt., s. 14–17.

- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Orientali Recognoscendo, *Resposnum particulare* – 16.06.1983, w: *Leges Ecclesiae*, red. X. Ochoa, t. 5, Romae 1980, n. 4985, kol. 8650.
- Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Relatio complectens synthesim animadversionum ab. Em.mis Patribus Commisionis ad novissimum Schema Codicis Iuris Canonici exhibatarum, cum responsionibus a Secretaria et Consultoribus datis*, Typis Polyglotis Vaticanis 1981.
- Sacra Congregatio pro Ecclesiis Orientalibus, *Declaratio particularis ad Delegatum apostolicum in S.F.A.S* – 30.11.1956, w: *Leges Ecclesiae*, red. X. Ochoa, t. 6, Romae 1987, n. 4617, kol. 7534.

Literatura

- Alwan H., *Commento al can. 828 CCEO*, w: *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, red. P.V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 706–708.
- Aznar Gíl F., *Derecho matrimonial canónico*, t. 3, Salamanca 2003.
- Bersini F., *Il diritto canonico matrimoniale*, Torino 1994.
- Catozzella F., *Le modifiche di forma canonica del matrimonio introdotte dal motu proprio De concordia inter Codices*, „Stato, Chiese e pluralismo confessionale” 2017, nr 6, s. 1–40.
- Coccopalmerio F., *Gli obiettivi e le finalità del Convegno di Studio*, „Communicationes” 43 (2010), s. 246–250.
- D’Auria A., *Il matrimonio canonico nell’ordine della natura e della grazia*, Roma 2016.
- Durá N., Petrescu T., *Institution of the Family according the Teaching of the Orthodox Church*, „Ecumeny and Law” 2014, t. 2, s. 115–129.
- Dvořáček J., *Komentář k motu proprio De concordia inter Codices*, „Revue Církevního Práva” 23 (2017), nr 1, s. 27–38.
- Fornés J., *La forma en el matrimonio de un católico con acatólico*, w: *Forma jurídica y matrimonio canónico*, red. R. Rodríguez-Ocaña, Pamplona 1998, s. 75–91.
- García Faílde J., *La nulidad matrimonial, hoy*, Salamanca 1999.
- Güthoff E., *Rito*, w: *Diccionario enciclopédico de Derecho Canónico*, red. S. Haering, H. Schmitz, tłum. H. Bernet, Barcelona 2008, s. 743–744.
- Hauke M., *Catolicidad de la Iglesia*, w: *Diccionario general de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. 1, Pamplona 2012, s. 941–945.
- Interventus*, w: A. Jougan, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Warszawa 1992, s. 355.
- Interventus*, w: J. Sondel, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997, s. 519.
- Jakubiak T., *Diakon świadkiem urzędowym zawarcia małżeństwa w zwykłych warunkach według prawa obowiązującego od promulgacji Kodeksu z 1983 r.*, „Ius Matrimoniale” 2016, nr 1, s. 45–74.
- Jakubiak T., *Początki prawa regulującego możliwość asystowania diakona przy zawarciu małżeństwa w zwykłych warunkach*, „Studia Bobolanum” 3 (2015), s. 171–187.
- Kadzioch G., *Il ministro del sacramento del matrimonio nella tradizione e nel diritto canonico latino e orientale*, Roma 1997.

- Loda N., *Rito*, w: *Diccionario general de Derecho Canónico*, red. J. Otaduy, A. Viana, J. Sedano, t. 7, Pamplona 2012, s. 42–44.
- Lüdicke K., *Heiligungsamt: Sakramente in allgemeinem*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, red. K. Lüdicke, t. 4, Essen 1985, ad. 844.
- Nowicka U., *Obrządek*, w: *Wielka Encyklopedia Prawa*, t. 2, red. G. Leszczyński, Warszawa 2014, s. 138.
- Nowicka U., *Przynależność wiernych do Kościoła według KKKW i KPK*, „Prawo Kanoniczne” 2010, nr 1–2, s. 269–278.
- Nitkiewicz K., *Chrzest dziecka w małżeństwie mieszanym*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2007, nr 2, s. 67–76.
- Nitkiewicz K., *Katolickie Kościoły Wschodnie*, Sandomierz 2014.
- Ortiz M., *La suppleza della facoltà per assistere al matrimonio e la funzione della forma al servizio dello ius connubii*, w: *Ius et matrimonium*, red. H. Franceschi, M. Ortiz, Roma 2015, s. 41–73.
- Papst gleicht das lateinische ans ostkirchlerrecht an*, http://www.archivioradiovaticana.va/storico/2016/09/15/papst_gleicht_das_lateinische_ans_ostkirchliche_kirchenrecht_an/de-1258209 (dostęp: 31 lipca 2018).
- Prader J., *Il matrimonio in Oriente e in Occidente*, Rome 2003.
- Pree H., *Allgemeine Normen*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 1, red. K. Lüdicke, Essen 1985, ad. 111.
- Pospishil V., *Estern Catholic Marriage Law*, Brooklyn 1991.
- Prader J., *La forma del celebrazione del matrimonio*, w: *Il matrimonio nel Codice dei Canoni delle Chiese Orientali*, Città del Vaticano 1994, s. 280–300.
- Redaelli C., *Commento al can. 111 CIC*, w: *Codice di Diritto Canonico commentato*, red. Redazione di *Quaderni di diritto ecclesiale*, Milano 2017⁴, s. 158–159.
- Rozkrut T., *Kontekst i zarys tematyki motu proprio De concordia inter Codices*, w: *Chrzest i małżeństwo – harmonizacja ustawodawstwa*, red. H. Stawniak, R. Kamiński, Warszawa 2018, s. 11–25.
- Salachas D., *Commento al can. 27–41 CCCO*, w: *Commento al Codice dei Canoni delle Chiese Orientali*, red. P.V. Pinto, Città del Vaticano 2001, s. 36–54.
- Skonieczny P., *Przynależność do Kościoła łacińskiego. Komentarz prawnoporównawczy do kan. 111 i kan. 122 CIC, zmienionych przez motu proprio papieża Franciszka De concordia inter Codices*, „Annales Canonici” 13 (2017), s. 249–294.
- Sobański R., *Komentarz do kan. 1 KPK*, w: J. Krukowski, R. Sobański, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 45–46.
- Stawniak H., *Modyfikacje przepisów dotyczących formy zawarcia małżeństwa wprowadzone przez papieża Franciszka*, w: *Chrzest i małżeństwo – harmonizacja ustawodawstwa*, red. H. Stawniak, R. Kamiński, Warszawa 2018, s. 87–107.
- Stojanovic J., *Interkonnessionelle Ehen. Die kirchenrechtliche und pastorale Praxis der Orthodoxen Kirche*, München 2013.
- Udział*, w: *Słownik języka polskiego*, opr. L. Drabik, A. Kubiak-Sokół, E. Sobol, L. Wiśniakowska, Warszawa 2014, s. 1080.

Streszczenie

Powody zmian zapisów kanonów w I księdze *Normy ogólne* i w materialnym prawie małżeńskim Kodeksu prawa kanonicznego wprowadzonych na mocy motu proprio *De concordia inter Codices*

W zaprezentowanym opracowaniu przedmiotem uwagi autora stały się powody zmian zapisów kanonów w I księdze *Normy ogólne* i w materialnym prawie małżeńskim Kodeksu prawa kanonicznego wprowadzonych na mocy motu proprio *De concordia inter Codices*. Analizując treści zawarte w tym dokumencie, wykazał on, iż pierwszą racją była chęć uzupełnienia luk prawnych występujących w Kodeksie prawa kanonicznego w odniesieniu do Kodeksu kanonów Kościołów wschodnich z 1990 roku.

Za drugi powód uznał on proces migracyjny współczesnej ludności, w tym również wiernych należących do katolickich Kościołów wschodnich. W jego opinii, ustawodawca poprzez stanowienie jasnego i dobrego prawa pragnął ułatwić im dostosowanie się do nowej, często niełatwej rzeczywistości.

Summary

Reasons for changes in canon records in the 1st Book of *General Norms* and the material marriage law of the Code of Canon Law introduced under the motu proprio *De concordia inter Codices*

In the presented study, the subject of the author's attention was the issue of the reasons for changes in the canons in the area of the 1st Book *General Norms* and the material marriage law of the Code of Canon Law introduced under the motu proprio *De concordia inter Codices*. By analyzing the content of the motu proprio he showed that the first reason was the desire to fill in the legal loopholes appearing in the Code of Canon Law with reference to the Code of Canons of the Eastern Churches of 1990.

As the second reason he recognized the migration process of the modern population, including the faithful who belong to the Eastern Catholic Churches. In his opinion, the legislator, through making clear and good law, wanted to make it easier for them to adapt to the new and often difficult reality.